

DOSYA | MAKALE

Makedon Türk'ü gözünden Türkiye

ENİS DOKO

BENDEN "MEMLEKET NERESİ
- TÜRKİYE NEDİR" TEMASIYLA
İLGİLİ BİR YAZI İSTENMİŞTİ.
ŞAHSİ HİKÂYEMLE BU SORUYA
DOLAYLI OLARAK CEVAP
VERDİĞİMİ SANIYORUM.
ŞUNU AÇIKÇA YAZAYIM:
TÜRKİYE ONURDUR,
KİMLİKTİR, SEVGİDİR, AİLEDİR,
"YÜCEL"MEKTİR, ANADIR,
BABADIR... BAZI ŞEYLER VARDIR
PAHA BİÇİLEMEZ... BAZI ŞEYLER
VARDIR ÖLMEME DEĞERDİR...

DOSYA

lacivert dergisi yazı istediği zaman bir felsefeci olarak akli ve analitik metinler kaleme almaya çalışırım. Ancak konu Türkiye olunca duygulara engel olmak, duygusal bir yazı kaleme almamak elde değil. O yüzden bu yazım biraz daha farklı olacak. Biraz daha kişisel, biraz daha duygusal, belki de biraz daha içten...

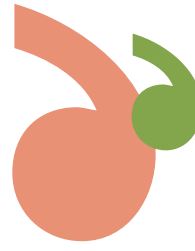
1987'de Makedonya'nın Ohri şehrinde dünyaya geldim. Ohri deyince bazen "orası neresi*" diye soranlar oluyor. Esasında çok değil 101 yıl öncesine kadar bir Osmanlı şehriydi. Ohri 1395 yılında Osmanlı tarafından ele geçirildi. Bu da Ohri'nin 628 yıl Türk toprağı olduğu anlamına geliyor. Buna karşın mesela İstanbul 570, Trabzon ise 562

yıldır Türk toprağı. Yani politik olarak olmasa da kültürel olarak Ohri İstanbul kadar, Trabzon kadar "bizim" diyebileceğimiz bir şehir.

Türkçem gramer olarak çok iyi olmayabilir ama her zaman Makedoncamdan daha iyi oldu. Makedonya doğumlu olduğumu öğrenen insanlar genellikle "Türkçeniz çok iyi, bu Türkçeyi nereden öğrendiniz?" sorusunu sıkça sorarlar. Bu zor bir soru çünkü cevap vermeye nereden başlayacağımı bilemem çoğu zaman. Neden mi? Çünkü Türkçe bizim için özeldir, bazen bedel bile ödemeyi gerektirir.

"Çünkü Türk'üm"

Makedonya'da 1944 yılından beri Türkçe ilkokul, hatta lise eğitimi mevcut. Sorun şu ki

**OHRİ'DEKİ
TÜRLER
TÜRKİYE'Yİ
HIÇ UNUTMA-
DI. KENDİMİ
BİLDİM BİLELİ
TÜRKİYE BENİM
ANAVATANIM
OLDU. DOĞUP
BÜYÜDÜĞÜM
EVDE TÜRK
BAYRAĞI HIÇ
EKSİK OLMADI.**

Türkler genelde fakir ve Türkçe eğitim veren lise ve ilkokullarda zor şartlarda eğitim veriliyor. Dolayısıyla Makedonca eğitim veren kurumlardan daha zayıf bir eğitim alıyorsunuz, bu okullardan mezun olunca iyi bir üniversite kazanma şansınız azalıyor. Makedonca ilelemediği için zaten Makedonca olan yerel üniversitelerde de zorlanabiliyorsunuz. Tabii Türk olduğunuz da görülüyor ve bu bazı ayrımcılıklara maruz kalmanıza da neden olabiliyor.

Sonuç olarak iyi bir kariyer istiyorsanız size Türkçe eğitim almamanız, Makedonca ilkokula gitmeniz tavsiye ediliyor. Ben çoğu arkadaşım gibi Türkçe okudum. Türkçe konuşmak bizim için iyi bir kariyerdan daha önemliydi, gerekirse bedeli neyse ödemeye hazırдық. Birazdan anlatacağım

öncülerimiz gibi. İşte o yüzden nereden Türkçe biliyorsun sorusu zor bir sorudur.

Bu soruya çoğu zaman “çünkü Türk’üm” cevabını veriyorum. Aslında bu tam doğru bir cevap değil, çünkü esasında Doko’lar köken olarak Arnavut bir aile. Ama Türklük kimliğini benimsemiştik ve atalarımızda Türkler de vardı. Ancak bu cevap başka sorulara yol açıyordu. “Ben zaten Türk’üm” deyince şu karşılık geliyordu bazen: “Aileniz oraya çalışmak için mi göç etti?” ya da “Makedonya’ya ne zaman göçtünüz?”. Gene zor sorular. Neden zor olduğunu anlatmak da zor.

Çocukken bizim için Türkiye bir ütopya olarak görünürdü. Türkiye’den birileri geldiği zaman onları koşarak görmeye giderdik, sırf Türkiyeli olması sevmemiz, önemsememiz, yanlarına koşmamız için yeterli bir gerekçeydi. İlk çanak antenler çıktığı zaman para biriktirip aldığımız antenle Türk kanallarını izlememizin verdiği mutluluk ve heyecanı ise aktarmam güç.

Gitmek istediğim tek ülke

Türkiye’ye ilk olarak lisedeyken geldim. İlk geldiğim zaman toprağı öpmüş, daha sonra da dönerken evime bir avuç toprak getirmiştik. Lisede benden daha zayıf öğrenciler Almanya gibi Avrupa ülkelerine okumaya gittiler, bana tavsiye edilen de SAT’a girip ABD’ye burslu lisans başvurusu yapmam ya da Avrupa’ya gitmemdi. Hem dereceler kazanmış bir matematik olimpiyatçısı olarak rahatlıkla Batı’da iyi bir üniversite kazanabilirdim. Böylesi tercihler daha zengin ve konforlu bir yaşam sürmeme katkı sağlayacaktı.

Bu telkinlerden hiçbiri beni fazla etkilemedi çünkü benim gitmek istediğim tek ülke vardı, Türkiye. ODTÜ’de fizik ve felsefe okudum.

Not ortalamam iki bölümde de en yüksek öğrenciler arasındaydım ve yine ABD ya da Avrupa’ya gitmem tavsiye edildi. Aklıma da yatmadı değil ve çok sayıda başvuru yapıp kabuller de aldım. Ancak benim yaşamak istediğim ülke elbette vatanım Türkiye idi.

Birincisi vatandaşlık alamamıştım ve yurt dışına gidersem hakkım gidecekti. İkincisi de Türkiye’ye lisans okumaya gelmiş burada fazla tanıdığı olmayan biriydim. Ülkeden gidersem burada kalıp çalışabileceğimin hiçbir garantisi yoktu. Dolayısıyla belki yurt dışına doktora gidersem çok daha iyi bir bilimsel kariyer yapabilir ya da daha iyi ekonomik şartlarda çalışabilirdim. Ancak Türkiye’de olmak bunların hepsinden önemliydi benim için. Şimdi anladınız mı neden “Aileniz oraya çalışmak için mi göç etti?” ya da “Makedonya’ya ne zaman göçtünüz?” soruları benim için neden zor sorular.

Makedonya’daki Türkçe mücadelesi

Size yaşanmış bir destan anlatmak istiyorum, dedim ya öncülerimiz var. Türkiye’de doğup, burada büyüyünce ana dilinde konuşmanın, eğitim almanın, gündemi ana dilinde takip etmenin kıymetini çoğu zaman takdir edemeyebiliyoruz. Makedonya’daki Türklerin Türkçe mücadelesi doğumumdan çok öncesine dayanıyor. 1937 yılında Makedonya’da Türk kültür varlığını devam ettirmek için Şuayb Aziz Efendi önderliğinde, merkezi bugün Makedonya’nın başkenti Üsküp olan Yücel isimli bir teşkilat kurulur.

Bu hareketin mensupları Yücelciler olarak anılır. Yücel bir emir kipi, teşkilatın amacını ve sembollerini ifade eder. Türkler tarih boyunca kartal, yıldız ve hilal gibi gökyüzü ile ilişkili semboller kullanırlar. Yücelciler isimleriyle

BEN MAKEDONYA'DAKİ YÜCELÇİLER HAREKETİNİN MÜCADELESİNİN BİR MİRASİYİM. ONLARIN AÇTIĞI YOLDAN YÜRÜDÜM. İLK ÖĞRETMENİM ANNEM VE NİNEM, İLKOKUL ÖĞRETMENLERİM HEPSİ O MİRASI TAŞIDILAR. RAHATLIK, PARA, KARİYER BUNLARIN HİÇBİRİ ÖZGÜRCE TÜRKÇE KONUŞMANIN, KENDİN GİBİ OLMANIN, ÖZ TOPRAĞINDA YAŞAMANIN YERİNİ TUTAMAZ.

bu sembollerini de kapsadıklarına inanırlar. Gizli bir teşkilat olan Yücelcilere üye olanlar Kuran, bayrak ve silah üzerine el basarak yemin ederlerdi. Yeminin son bölümü şöyleydi: “Türklük, Türkiye Cumhuriyeti menfaatleri için gerekirse kanımın son damlasına kadar çarpışıp canımı vereceğim.”

Önemli bir kısmı öğretmen olan Yücelciler ilk iş Balkan Türk edebiyatını canlandırmaya, öğrenciler yetiştirmeye başladılar. Şuayb Aziz Efendi Mısır’daki El-Ezher üniversitesinde fıkıh ve kelam dersleri almış bir entelektüeldir, teşkilatın diğer kilit isimlerinden biri olan Nazmi Ömer ise Belgrad Üniversitesi’nde hukuk eğitimi almıştır.

Yücelciler Türkçeyi diri tutmak ve Türkiye sevgisini yaymak için canla başla çalışırlar. 1944 yılında Makedonya’nın ilk Türk gazetesi Birlik’i çıkarırlar. Gazete tam 60 yıl Makedonya Türklerinin sesini duyurur. Aynı yıl Üsküp radyosunda Türkçe yayın yapmaya başladılar. Teşkilat üyeleri Türk alfabesini öğretmek için köylere giderler, okuma-yazma kitapları dağıtırlar.

Yücelci Türklerin idamı

1884 yılında kurulan Tefeyyüz İptidai Okulu’nda Türkçe eğitim vermeye ve öğretmenler yetiştirmeye devam ederler. Türkçe tiyatro oyunları sergilenmeye başlanır, Türk tiyatrosu oluşturulur. Neredeyse TRT ile aynı tarihlerde 16 Nisan 1969’da Makedonya televizyonu MRT’de Türkçe televizyon programı başlar ve başta günde 5 dakika süresi olan program nihayetinde 2,5 saate kadar çıkar. Hala Türkçe yayınları ve Türk tiyatrosu faaliyetlerine devam etmektedir. Kardeşim de Türk tiyatrosunun ilk Türk yönetmenlerindedir.

Yücelciler hareketi anavatan Türkiye ile iyi ilişkiler kurma-

DOSYA

ya uğraşır. 1943 yılında önce Üsküp Türk Konsolosluğu'nun, daha sonra 1945 yılında Belgrad Büyükelçisi Kemal Koperler'in desteğini alırlar. Yücelcilerin Türk konsolosluğu adına istihbarat faaliyetlerinde buldukları da söylenir. Bu destekten aldıkları güvenle hızla Makedonya'ya yayılırlar. Haliyle bu güçlenme Makedonya'nın parçası olduğu komünist Yugoslavya istihbaratının dikkatini çekmekte gecikmez.

19 Eylül 1947'de Yücelciler tutuklanmaya başlarlar. Süreç boyunca 63 Yücelci hüküm giyer. Kurucu beyin takımı Şuayb Aziz İshak, Ali Abdurrahman Ali, Nazmi Ömer Yakup ve Ali Âdem Ali ölüm cezasına çarptırılırlar. Türkiye'den yardım istenir ama İsmet Paşa'dan şöyle bir cevap gelir: "Misak-ı Milli hudutları dışında Türk ve Müslüman unsuru diye bir şey kabul etmiyorum. Zaman çok vahimdir. Türkiye, dışarı ile uğraşmamalıdır. Türkiye'nin başını ağrıtmayın". 27 Şubat 1948'de kurşuna dizilmek suretiyle idamları infaz edilir. Mezarlarının yeri hala bilinmiyor. Yücelcilerin mallarına devlet el koyar, sürgün edilirler. 1953 yılında Türkiye ile imzalanan "Serbest Göç Anlaşması" ile 15 yılda 200 bin Makedonya Türkü -ki bu ülke nüfusunun yüzde 15'ini oluşturuyordu- Anadolu'ya göç eder.

Yücelcilerin mücadelesinin mirası

Bunu neden anlattığıma gelince... Ben Yücelcilerin mücadelesinin bir mirasıyım. Onların açtığı yoldan yürüdüm. İlk öğretmenim annem ve ninem, ilkokul öğretmenlerim hepsi o mirası taşıdılar. Rahatlık, para, kariyer bunların hiçbiri özgürce Türkçe konuşmanın, kendin gibi olmanın, öz toprağında yaşamının yerini tutamaz. Dedim ya "Nere-

den Türkçeyi Öğrendin?" ya da "İş için mi gittiniz?" soruları zor sorular.

Ancak bu kişisel sorulardan söz etmem ve onların bir Yücelci gözünden nasıl görüneceğini hissettirmek istememin bir nedeni var. İnsanlar oksijensiz kalana kadar içinde yaşadıkları atmosferin önemini farkında değildir. Türkiye'deki bazı Türkler de kanaatimce bu haldeler. Türkiye'de yaşamak bir Balkan Türkünün gözünde büyük bir nimettir. "Bu ülkede yaşanmaz" ya da "Batı'ya gitmek lazım orada imkânlar daha iyi" tarzı söylemler gençlere dayatılıyor ve bu beni rahatsız ediyor. Kanaatimce bu büyük bir hataya ve farkındalık eksikliğine dayanıyor.

Kapitalizmin "itaatkâr işçi" elde etmede oynadığı en önemli kartlardan biri paranın ve onun getirebileceği hazların en büyük değer olduğu fikrini işlemesidir. Bu fikrin yanlış olduğu ise hem felsefenin hem de psikolojinin ortaya koyduğu bir hakikattir. "İmkânın olsa giderdin" demeyin diye hikâyemi anlattım. Vardı gitmedim. Gidenlerin ise daha mutsuz olduğunu gösteren çalışmalar mevcut.

Bir diğer strateji de vatanseverliğin ırkçılık olduğunun söylenmesi ve vatan sevgisinin erozyona uğratılmasıdır. Vatanseverlik ırkçılıktan farklıdır. Vatanseverlik, kişinin ülkesine karşı sevgi ve bağlılık duygusudur. Aile sevgisine benzer. Vatanseverlik bir erdemdir (Voltaire gibi bazı aydınlanmacı düşünürler hariç bu genel bir kanaattir). Vatanseverlik ülkenin refahına, dolayısıyla halkın refahına katkıda bulunur. Ülkesini seven insan ülkesine karşı ahlaki sorumluluk hisseder, kaynakları daha makul kullanır. Kişisel çıkarını bazen ülke halkının çıkarı için feda eder. Erdem olarak görülme nedeni budur.

TÜRKİYE'DE YAŞAMAK BİR BALKAN TÜRKÜNÜN GÖZÜNDE BÜYÜK BİR NİMETTİR. "BU ÜLKEDE YAŞANMAZ" YA DA "BATI'YA GİTMEK LAZIM ORADA İMKÂNLAR DAHA İYİ" TARZI SÖYLEMLER GENÇLERE DAYATILYOR VE BU BENİ RAHATSIZ EDİYOR. KANAATİMCE BU BÜYÜK BİR HATAYA VE FARKINDALIK EKSİKLİĞİNE DAYANIYOR.

Bazı şeyler vardır paha biçilemez

Lakin vatanseverlik ırkçı olmayı gerektirmez. Ailenizi sevmek diğer insanlardan nefret etmeyi, onları aşağı görmeyi ya da onlara adaletsizlik yapmayı gerektirir mi? Tabii ki hayır. Aileye sevgi ve saygı bir erdemdir, ama kayırmacılık öyle değildir. Mesele ahlaki düşünüp düşünmemektir. Bazı vatanseverlerin aşırıya kaçıp ırkçı olması tüm vatanseverlere mal edilemez. DAEŞ Yezidilere zulmetti diye tüm Müslümanlar diğer dinlere zulmeder, diyemeyiz. ABD demokrasi adına savaş açtı diye demokrasiyi savunmak kötüdür diyemeyiz.

Ekonomik olarak güçlü ülkeler daha zayıf ülkelerin halklarının vatansever olmasını istemez. Böylelikle hem o ülkeleri genel olarak zayıflatır hem de beyin göçünü sağlarlar. Vatan sevgisi olmayan insanlar kişisel çıkar peşine gitmeye daha eğilimlidir, parayı vatana tercih etmeleri daha kolaydır. Dolayısıyla vatanseverlik karşıtlığı "itaatkâr işçi" devşirmede kullanılan ikinci bir karttır.

Bazıları dindarlık ile vatanseverliği karşı karşıya getirir. Oysa dindarlık vatanseverlikle çelişmez. Tıpkı aile sevgisinin de çelişmediği gibi. Dindarlığın vatanseverlikle mücadele ettiği fikri aydınlanma dönemi yayılan, doğruluğu tartışmalı bir düşüncedir.

Benden "Memleket neresi - Türkiye nedir" temasıyla ilgili bir yazı istenmişti. Dolaylı olarak cevap verdiğimi sanıyorum. Ama son cümlemde açıkça yazayım: Türkiye onurdur, kimliktir, sevgidir, ailedir, "yücel" mektir, anadır, babadır... Bazı şeyler vardır paha biçilemez... Bazı şeyler vardır ölmeye değerdir...